

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopis naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 5. decembra 1902.

Politični oddelek.

Potujčenje južnih Slovanov.

Mej tem, ko se v državnem zboru bije neprestano boj za rešitev jezikovnega vprašanja na Češkem in na Moravskem, kjer gre za to, da se v mejah avstrijskih zakonov pribori najprimitivnejša pravica severnim Slovanom, našim bratom Čehom, pravica rabe maternega jezika na vseh postojankah javnega življenja v njih domovini, kakoršno pravico uživajo skoro vsi drugi kulturni narodi na svojih rodni tleh, se prav dosledno in preračunjeno vrši potujčenje slovanskega juga v monarhiji.

Glede neuspešnosti pogajanj v češkem jezikovnem vprašanju so se izrazili ostro že vsi poštene listi, in tudi mi smo povedali že svoje mnenje. Danes pa naj temu še dodamo sledeče: komedija, ki se vrši v zadevi rešitve češkega jezikovnega vprašanja od strani naših političnih nasprotnikov, v zvezi s komedijo, katero uganjajo naši nasprotniki na avstrijskem jugu, spominja prav živo na taktiko tatov, ki motijo na enem koncu trga ljudi z različnimi burkami, da morejo tem uspešneje krasti na — drugem koncu.

In res, družba političnih dolgoprstnikov prav prično vrši svoj posel na avstrijskem jugu ter krepko izkorišča ugodni hip, ki si ga prireja s hrupom na — severu. Oči avstrijske javnosti so obrnjene na sever; okoli „češkega vprašanja“ se suče skoro vsa politična pozornost merodajnih krogov; mej tem pa ti „merodajni krogi“ popolnoma pozabljajo stvari, ki se dogajajo v domovini Jugoslovanov, ki niso nič manj važne za obstanek Avstrije, kot one na severu.

Položaj, ki se vsled zamotanih notranjepolitičnih razmer v državi ustvarja na našem jugu, daje mnogo misliti, in so nanj že opetovano in resno opozarjali

avstrijske „merodajne kroge“ narodni boritelji našega slovanskega juga. Ali kakor ironijo čujejo vedno jeden in isti odgovor: „najprej zadovoljimo Čeha, potem pridete na vrsto tudi Vi“.

Ali prav tisti krogi ne storijo najmanjšega koraka, da bi zadovoljili Čeha, da bi potem „na vrsto“ prišli mi; marveč čakati morajo Čehi in čakati moramo naravno potem tudi mi. Ali mej tem čakanjem prav živahno dela nasprotna politična propaganda, da bi potujčila naš jug.

Naravnost vznemirljive so vesti, ki jih čitamo v hrvatskih listih o tej propagandi v Hrvatski in Dalmaciji, katera je postala v političnem pogledu druga Češka, in to v očigled italijanski in še bolj nemški iredenti.

V Hrvatski in Slavoniji je zavzela nemščina oholo, prepotentno stališče, kar je dovedlo zlasti v Slavoniji nekatere hrvatske rodoljube do odločne protiobrambe s tem, da so ustanovili v Osijeku hrvatski dnevnik „Narodna Obrana“. Vse javno in družinsko življenje je tu okuženo po nemštvu, v hrvatskih zveznih društvih se nahaja več nemških nego hrvatskih listov, in nemški hujskajoči časopisi prihajajo celo v rodbine takih mož, ki se odlikujejo v hrvatski narodni borbi. Po pravici poudarjajo prvi hrvatski listi, da, ako se hrvatski narod kmalu ne zave svojega narodnega ponosa, bode prepozen vsak boj proti vse poplavljajočemu nemštvu. Znane so težnje italijanske iredente v Dalmaciji; znano je prizadevanje italijanskih političnih krogov za priklopljenje te dežele k Italiji; vse to so nam pojasnili zlasti dogodki zadnjih časov, ki so priča resnične nevarnosti, katera preti hrvatski Dalmaciji s potujčevanjem.

To nevarnost je prav živo naslikal odličen dalmatinski Hrvat v zagrebškem „Obzoru“, ki pravi mej drugim:

„Govorilo se je, da s prihodom novega namestnika se izvršijo korenite spremembe ne samo v osebah,

marveč tudi v sistemu. Listi so poročali, da odstopijo vsi glavni uradniki pri deželni upravi, ter da se nadomesté z dalmatinskimi Hrvati.

Od starega namestništva sta zares odstopila dolgoletni namestnik David in podnamestnik dosluženi Pavić, a imeli bi odstopiti tudi mnogi, mnogi drugi . . . toda o obljubljeni spremembi osobja in sistema ni ne duha ne sluha. Na čelu cele Dalmacije stoji baron Handl — pristen Nемеc. Na čelu sodstva je Gertscher — Nемеc; na čelu financ Hočevvar — ponemčen Slovenec, na čelu šolstva Zavadlal, Slovenec, ki pa je nemški pionir (? Ur.); na čelu pošt in brzojavov Pattay — zopet Nемеc. In tako sestavljajo vso oblast v Dalmaciji ljudje, katerih nijeden se ni rodil v Dalmaciji in katerih nijeden (?) ne čuti z narodom.

V deželnem zboru je namestnik nastopil s samimi obljubami za gospodarski preporod Dalmacije; ta „preporod“ se zares kaže, ali le v prilog tujcem, Nемеcem. Baron Handel je odsvetoval Hrvatom, pečati se s politiko, dopušča pa, da delajo najživahnejšo politično propagando Nemci in Italijani na škodo hrvatskemu narodu.

In tako je baron Handel v Dalmaciji upeljal isto politiko, katero je v tej deželi od nekdanj vodila Avstrija: *divede et impera*. Na jedni strani vse obljubiti, a na drugi ničesar izpolniti. Pred njegovimi očmi pobija zadrška fakinaža na javni cesti odlične Hrvate in pred njegovimi očmi razvija nemška politična propaganda najživahnejšo delavnost.

Najslabše pa je v jezikovnem pogledu. Nemščina se šopiri po uradih. Sodnijam se nalaga, da sestavljajo statistična izveščanja v nemškem jeziku. Našel se je sodnik, ki je skupaj s svojimi pristavi odbil zahtevo po izveščanju v nemškem jeziku. Ali kaj se je zgodilo? Pristavi so dobili ukor, a sodniku se je zagrozilo z ostro kaznijo. V sodnijsko službo jemljejo najrajše ljudi, ki so zmožni nemškega jezika, osobito ako so rojeni Nemci itd. itd. itd.“

Pri takih odnošajih si nikdo ne more misliti družega, nego da hočejo slovanski jug na vrat na nos potujčiti, germanizovati, in da na tem delujejo celo činitelji, od katerih bi v državnem interesu smeli pričakovati nepristranosti; to je značilno nad vse.

„Najprej uredimo jezikovno vprašanje za Čehe, potem pridete na vrsto Jugoslovani“.

Ali niso take besede modrih državnikov skeleča ironija, — vrelo olje na naše pekoče narodne rane?

Oni, katerim je dana v roke oblast in moč, urediti čim prej češko jezikovno vprašanje, zavlačujejo njegovo rešitev; a mej tem se uprav pred njihovimi očmi izvršuje germanizacija južnih Slovanov na vseh koncih in krajih. Ali naj nas pri vsem tem ne naudaja slutnja, kakor da se to oviranje v rešitvi jezikovnega vprašanja tako severnih, kakor južnih Slovanov vrši v nekaki tajni zvezi onih elementov,

ki bi radi, da bi ta vprašanja dozorela v tak štadij, da bi njihova rešitev sploh postala nemogoča?

„Gorica“.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Vladni krogi goje upanje, da se morda vendar-le posreči porazumljenje mej Čehi in Nemci. Nemški poslanci iz Češke — izvzemši Vsenemce — so formulirali svoje zahteve, oziroma povedali pogoje, pod katerimi so pripravljeni, privoliti v to, da se v čeških okrajih uvede češki notranji uradni jezik. Neko približanje mej Nemci in Čehi je očitno, saj so na pr. Nemci pri razpravi o posojilništvu celo zamolčali vso afero posojilnice sv. Vavrlava. To govori dovolj jasno. Čehi so vzeli nemške zahteve v pretres. Ako privolijo Čehi v to, da se ustanove okrožja po narodnosti, potem je mogoče, da privolijo Nemci v uvedenje češkega notranjega uradnega jezika.

Državni zbor. — Poslanska zbornica razpravlja še vedno o samih nujnih predlogih, katerih je še 65 rešiti. predno pride zbornica na dnevni red. Sedaj je na razpravi predlog proti krošnjarstvu. V razpravo o tem predlogu je posegel tudi poslanec Plantan, ki se je krepko zavzel za krošnjarje iz kočevskega, črnoliskega in novomeškega okraja. Po dosedanjih dispozicijah zboroval bode državni zbor do 19. decembra. Ves ta čas se potrati z nujnimi predlogi. Ako se do 19. decembra ne doseže mej Čehi in mej Nemci porazumljenje tako, da bi se mogel budgetni provizorij parlamentarno rešiti, potem si bo vlada vse kar potrebuje dovolila s slovečim § 14.

Avstrija in trgovinske pogodbe. — Poluradna „Wiener Allgemeine Zeitung“ je pričela te dni iz dobro poučenega vira neke zanimivosti glede trgovinskih pogodb mej Avstrijo, Nemčijo in Italijo. Ta list piše, da bi Nemčija takoj odpovedala Avstriji trgovinsko pogodbo, ako bi bil v nemškem parlamentu sprejet carinski tarif in bi tako bila Avstrija prisiljena, skleniti z Nemčijo novo trgovinsko pogodbo. Po postavi iz l. 1899. pa Avstrija ne sme sklepati z drugimi državami toliko časa novih pogodb, dokler nista Avstrija in Ogrska sklenili in sprejeli novega avtonomnega carinskega tarifa. Oni vir, iz katerega dobiva to poročilo „Wiener Allgemeine Zeitung“, pravi, da bo Nemčija tudi zaradi tega koj odpovedala dosedanje pogodbo, ker bi se nemški kancelar Bülow nikakor ne mogel ustavljati pritisku konservativcev in agrararcev. Zato je za Avstrijo neobhodno potrebno, da se čim prej dogovori z Ogrsko glede avtonomnega carinskega tarifa, ker bi sicer bila brez brambe proti novemu nemškemu carinskemu tarifu. Vinska klavzula v pogodbi z Italijo se tudi ne odstrani, dasi je to Szell v državnem zboru v Pešti obljubil.

Zakonski načrt gledé termenske kupčije z žitom. — Odsek gospodske zbornice, ki je bil voljen za posvetovanje o zakonu zastran odprave termenske kupčije, je imel v soboto sejo in je sklenil nasvetovati, naj ostane gospodska zbornica pri prvotnem svojem sklepu.

Nemčija. — V nemškem državnem zboru so začele postajati razmere slične onim v našem državnem zboru na Dunaju. — Obstrukcija bode uganjala, kakor se vidi, tudi v nemškem državnem zboru svoje burke. Nemška vlada je pridobila za se konservativce in agrararce s tem, da je vsprejela povišanje uvozne carine na ječmen in kmetijske stroje za graščake in veleposestnike. S pomočjo konservativcev, agrararcev in drugih vladnih strank pa hoče, četudi z nasiljem, udušiti obstrukcijo, s katero menijo socijalni demokratje, če ne popolnoma preprečiti, pa vsaj za mnogo časa zavleči vsprejem novih carinskih tarifov, ki bi bili po njih mnenju na veliko kvar delavcem in sploh onim, ki si morajo vsakdanji živež kupovati. Ti novi carinski tarifi, katere predlaga vlada, sestojé iz 938 točk. Ako bi torej državni zbor o vsaki teh točk hotel posebe